

MISCELLANEA

mjr mgr Marek Paprocki

CS SG w Kętrzynie

50-LECIE SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO W KĘTRZYNIE

W tym roku Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie jako kontynuator tradycji Oficerskiej Szkoły Wojsk Ochrony Pogranicza oraz kolejnych ośrodków i szkół obchodzi jubileusz 50-lecia szkolnictwa zawodowego w Kętrzynie.

Jest to więc stosowna okazja do cofnięcia się wstecz i przypomnienia historii szkoły oraz zapoznania z jej dniem dzisiejszym.

Pierwsza zapowiedź dotycząca zorganizowania w Wojskach Ochrony Pogranicza szkolnictwa zawodowego znalazła się w rozkazie organizacyjnym Nr 0245 z 13.09.1945 roku dotyczącym utworzenia WOP. Uściślenie tej wypowiedzi nastąpiło rok później. 21.09.1946 roku ukazał się rozkaz Naczelnego Dowództwa WP Nr 0153, w którym polecono utworzyć Centrum Wyszakolenia WOP oraz określono etat nowo powstałej jednostki. Jako miejsce dyslokacji wybrano Rawicz. Centrum miało dokształcać kadry WOP głównie z zakresu służby granicznej. Nie zorganizowano jednak szkoły oficerskiej, gdyż kadrę oficerską dla potrzeb WOP miały przygotowywać szkoły ogólnowojskowe.

W związku z różnymi trudnościami jakie napotymano, organizacja Centrum Wyszakolenia przeciągnęła się aż do maja 1947 roku. Ostatecznie, m.in. ze względu na problemy lokalowe, zarządzeniem Nr 0210 zmieniono miejsce dyslokacji na Ostródę.

1 maja 1947 roku Centrum rozpoczęło swoją działalność. Pierwszy zorganizowany kurs dla podoficerów liczył 200 osób. Z kolei pierwszy kurs oficerski rozpoczął się 25 maja i liczył 90 oficerów.

Od maja 1947 roku do października 1949 roku zorganizowano 4 kursy oficerskie i 4 kursy podoficerskie, na których przeszkolono 465 oficerów - dowódców pododdziałów granicznych oraz pracowników sztabu, 27 oficerów – specjalistów z zakresu szkolenia i wykorzystania psów służbowych, 696 podoficerów zawodowych i nadterminowych oraz 360 szeregowych i podoficerów – przewodników psów służbowych.

1 stycznia 1949 roku Wojska Ochrony Pogranicza przeszły z resortu Obrony Narodowej pod kompetencje Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Pociągnęło to za sobą wiele zmian w strukturze formacji. Zmieniły się warunki dopływu kadry i jej szkolenie. Dotąd formacja otrzymywała kadre ze szkół oficerskich MON, którą przeszkalano z problematyki granicznej i posyłano na granicę.

Przeprowadzona reorganizacja i zaostrzająca się sytuacja międzynarodowa stawiały wyższe wymagania kadrze. Stąd też zdecydowano się na utworzenie Oficerskiej Szkoły WOP na bazie Centrum Wyszkolenia. Powołał ją rozkazem Nr 075 z 6 sierpnia 1949 roku Minister Bezpieczeństwa Publicznego. Na podstawie kolejnego rozkazu Nr 078 z dnia 8 września 1949 roku przeniesiono szkołę do Kętrzyna, ponieważ pomieszczenia w Ostródzie nie nadawały się na jej siedzibę. W Ostródzie miał pozostać jedynie Zakład Tresury Psów Służbowych.

2 listopada 1949 roku naukę w Oficerskiej Szkole Wojsk Ochrony Pogranicza w Kętrzynie rozpoczął oficjalnie pierwszy rocznik podchorążych.

Struktura organizacyjna szkoły w dniu jej otwarcia przedstawiała się następująco:

- Komenda,
- Adiutantura,
- Wydział Polityczno-Wychowawczy,
- Wydział Szkoleniowy,
- Sekcja Administracyjno-Gospodarcza przekształcona 1.02.1950 r. w Wydział Administracyjno-Gospodarczy,
- Zakład Tresury Psów Służbowych z kompanią szkolną przewodników,
- Pododdział obsługi w składzie plutonu konnego i gospodarczego,
- Batalion podchorążych składający się z 2 kompanii (z 2-letnim okresem szkolenia).

Szkolenie obejmowało:

- zespół przedmiotów specjalnych wykładanych w Cyklu Granicznym,
- zespół przedmiotów ogólnowojskowych wykładanych w Cyklu Ogólnowojskowym,

- cykl szkolenia politycznego i przedmiotów ogólnokształcących wykładanych w Cyklu Społeczno-Politycznym i Przedmiotów Ogólnokształcących,
- kurs oficerów politycznych z rocznym programem szkolenia,
- kurs doskonalenia oficerów,
- kurs doskonalenia podoficerów zawodowych.

Pierwszym Komendantem szkoły został płk Wilhelm Weber.

Pierwsza promocja oficerów politycznych odbyła się już 22.12.1949 roku. Było to uwieńczenie rozpoczętego w maju 1949 roku kursu w Centrum Wyszkożenia w Ostródzie.

W miarę rozwoju szkoły zapotrzebowanie na kadrę dydaktyczną i dowódczą rosło. Począwszy od roku 1953 Oficerska Szkoła WOP zaspokajała potrzeby kadrowe zatrudniając własnych absolwentów. Rozbudowywano też strukturę szkoły. Jedyne batalion podchorążych istniejący w chwili jej otwarcia uzupełniono w roku 1950 dwoma o profilu ogólnowojskowym. Od października 1952 roku w szkole były już 4 bataliony podchorążych. Powstały też nowe cykle szkoleniowe: ogniowy, specjalny i przedmiotów ogólnokształcących. Od 1953 roku dotychczasowy dwuletni system szkolenia podchorążych zamieniono na 3-letni.

W 1957 roku w szkole, tak jak i w całej formacji, zaszły duże zmiany będące rezultatem przeobrażeń, jakie nastąpiły w kraju i poza jego granicami. U nas przełomem w jakimś stopniu stał się październik 1956 roku. Pewne ocieplenie w stosunkach Wschód – Zachód spowodowało potrzebę zreformowania dotychczasowego systemu ochrony granicy charakteryzującego się ścisłym zamknięciem granic przy użyciu dużych sił. Wydano nowe przepisy graniczne znacznie łagodzące dotychczasowe normy prawne i obostrzenia graniczne. Rozpoczęto redukcję, a nawet rozformowywanie niektórych pododdziałów WOP.

Redukcja etatów objęła również i szkołę. Między innymi znacznie zmniejszono nabór do Szkoły Oficerskiej, zniesiono bataliony zastępujące kompanie, podwyższono kryteria naboru do szkoły (od tej pory kandydat na podchorążego musiał się legitymować co najmniej średnim wykształceniem). W ślad za tym nastąpiły również zmiany w programach. Z wyjątkiem języków obcych zaprzestano wykładania przedmiotów obejmujących wiedzę ogólną. Nie zlikwidowano jednak Cyklu

Ogólnokształcącego, który od tej pory zajmował się oficerami WOP nie mającymi matury. Realizowali oni w ciągu 2 lat program szkoły średniej. Inni uzupełniali wykształcenie w systemie wieczorowym w szkołach cywilnych.

W szkole za podstawowe formy i metody kształcenia przyjęto: wykład, seminarium, ćwiczenie, pokazy i zajęcia praktyczne. Dużą rolę odgrywały praktyki podchorążych w wybranych jednostkach Wojsk Ochrony Pogranicza. W rozwiązywaniu wielu problemów dydaktyczno-wychowawczych w szkole pomagała Rada Pedagogiczna, która rozpoczęła swą działalność w roku 1951. W jej skład wchodził dowódca pododdziałów, kierownicy cykli oraz starsi wykładowcy. Przewodniczącym był Komendant Szkoły.

Nowy etap w rozwoju WOP - a co za tym idzie - i szkoły rozpoczął się w roku 1965. 1 lipca formacja ponownie została podporządkowana Ministrowi Obrony Narodowej. W gestii Ministra Spraw Wewnętrznych pozostały tylko przejścia graniczne, które od tej pory obsługiwać mieli funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej. WOP ochraniać miał tzw. „zieloną granicę”.

Zmiany te musiałyby siłą rzeczy odbić się na dotychczasowym systemie szkolnictwa zawodowego Wojsk Ochrony Pogranicza. Zlikwidowano w 1968 roku Oficerską Szkołę WOP tworząc w jej miejsce pierwszą Szkołę Podoficerów Zawodowych WOP z rocznym okresem kształcenia. Zmianę tę motywowano m.in. tym, że własne szkolnictwo MON zapewni obsadę oficerską dla WOP. Po drugie, sprawa ta zbiegła się z podnoszeniem statusu naukowego szkół oficerskich, które zyskały I stopień szkół wyższych. Dlatego też rozformowanie Oficerskiej Szkoły WOP tłumaczono i tym, że nie spełnia ona warunków kadrowych i wyposażeniowych, aby uzyskać rangę szkoły wyższej I stopnia.

W rezultacie w roku 1967 rozpoczęto po raz pierwszy nabór kandydatów do Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych im. T. Kościuszki we Wrocławiu, w której zorganizowano pododdział przeznaczony wyłącznie dla potrzeb WOP.

5 listopada 1969 roku Minister Obrony Narodowej zarządzeniem Nr 61 powołał do życia w Kętrzynie Szkołę Chorążych WOP. Nauka w niej trwać miała 2 lata a przyjmować miano do szkoły absolwentów LO i średnich szkół zawodowych.

Z kolei 15 lipca 1970 roku Szef Sztabu Wojsk Wewnętrznych zarządzeniem Nr 022 powołał do życia w Kętrzynie Ośrodek Szkolenia Wojsk Wewnętrznych. Miał on kształcić żołnierzy zawodowych WOP oraz jednostek nadwiślańskich powstałych po rozwiązaniu Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW), a także funkcjonariuszy MO pełniących służbę w Granicznych Placówkach Kontrolnych.

Rozformowanie Oficerskiej Szkoły WOP i powstanie na jej bazie: Szkoły Podoficerskiej, Szkoły Chorążych oraz Ośrodka Szkolenia Wojsk Wewnętrznych spowodowało wiele zmian organizacyjnych. Nastąpiły m.in. przesunięcia kadrowe, wprowadzono nowe etaty.

W 1971 roku doszło do kolejnych zmian w Wojskach Ochrony Pogranicza i jak to już było – w szkolnictwie zawodowym WOP.

W związku z ponownym podporządkowaniem WOP Ministerstwu Spraw Wewnętrznych a także włączeniem przejść granicznych w strukturę i kompetencje WOP, decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych i Zarządzeniem Szefa Sztabu WOP Nr 069 z 11 lipca 1972 roku, zmieniono nazwę Ośrodka Szkolenia Wojsk Wewnętrznych na Ośrodek Szkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza.

Należy nadmienić, że niezależnie od zachodzących zmian organizacyjnych, kadrowych i innych, przez cały czas w Ośrodku realizowano proces szkolenia oficerów, chorążych i podoficerów w ramach Szkoły Chorążych, Szkoły Podoficerskiej czy też różnorodnych kursów doskonalących.

W roku 1971 po raz pierwszy mury WSO Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu opuściła grupa podchorążych, która uzyskała szlify oficerskie WOP. Należy podkreślić, że dalsze ich szkolenie specjalistyczne i praktyczne z zakresu ochrony granic odbywało się w naszej szkole. Taka forma kształcenia była jednak niezmiernie uciążliwa. Podjęto więc starania, aby pchor. III i IV roku mogli kontynuować studia w Ośrodku Szkolenia w Kętrzynie. W rezultacie zdecydowano się na utworzenie w Kętrzynie filii WSO WZmech. Oficjalnie powołano ją do życia 14 września 1979 roku, choć pierwsi pchor. III roku WSO WZmech. rozpoczęli naukę w Kętrzynie 1 kwietnia 1978 roku. Filia działała w oparciu o statut WSO.

Od tej pory struktura szkolenia zawodowego naszej szkoły przedstawiała się następująco:

- Filia WSO WZmech III i IV rocznik pchor.,
- Szkoła Chorążych WOP – kształcenie 9 miesięcy,
- Szkoła Podoficerska WOP – kształcenie 6 miesięcy (działała doraźnie w zależności od potrzeb kadrowych od roku 1975),
- Kurs kształcenia żołnierzy zawodowych WOP.

Wzbogacenie bazy dydaktycznej oraz wprowadzenie nowych kierunków kształcenia spowodowało, że podjęto decyzję o kolejnej zmianie nazwy Ośrodka. Na podstawie Zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych Nr 054 z 12.09.1980 r. oraz Zarządzenia Dowódcy WOP Nr 949 z 19.09.1980 r. przeformowano Ośrodek Szkolenia w Centrum Szkolenia WOP.

Centrum, podobnie jak Ośrodek Szkolenia, miało kształcić dla potrzeb WOP:

- pchor. Filii WSO WZmech. – kandydatów na oficerów WOP,
- kadetów – kandydatów na chorążych WOP,
- podoficerów przyjętych do zawodowej służby wojskowej w WOP,
- oficerów i chorążych WOP na kursach doskonalenia i przekwalifikowania,
- kadre zawodową na kursach przeszkolenia.

Po wielu latach starań, rozbudowy i unowocześniania bazy szkoleniowej, a także kompletowania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry dydaktycznej i dowódczej CS WOP w roku 1985 po raz pierwszy w Kętrzynie znalazły się cztery pełne roczniki podchorążych WSO WZmech. Od tej pory proces kształcenia oficerów dla potrzeb WOP odbywał się w Centrum Szkolenia, które urosło do rangi szkoły wyższej.

Upadek rządów komunistycznych w Europie Środkowej i zapoczątkowane w 1989 roku zmiany ustrojowe w Polsce wpłynęły na decyzję władz odnośnie przebudowy i przystosowania systemu ochrony granic do nowych warunków społeczno-politycznych i gospodarczych państwa.

W dniu 12 października 1990 r. Sejm RP uchwalił Ustawę „O Straży Granicznej”, która stała się podstawą do przebudowy nie tylko systemu ochrony granic, ale również szkolnictwa zawodowego.

Na jej podstawie Minister Spraw Wewnętrznych wydał Zarządzenie Nr 47 z dnia 16.05.1991 roku o rozformowaniu WOP i utworzeniu Straży Granicznej.

Już sama nazwa nowo powstałej formacji nawiązująca do okresu przedwojennego, a nawet Królestwa Polskiego, świadczyła o chęci zachowania tradycji, a ponadto zmianie i przejściu formacji z charakteru wojskowego na policyjny.

Z kolei Komendant Główny Straży Granicznej Zarządzeniem Nr 021 w miejsce Centrum Szkolenia WOP powołał do życia Centrum Szkolenia Straży Granicznej. W tym samym roku nastąpiły zmiany organizacyjne w szkole. W miejsce dotychczasowych Cykli Szkolenia utworzono cztery zakłady, tj. Zakład Nauk Humanistycznych i Wychowania (w 1992 roku zmieniono nazwę na Zakład Prawa i Nauk Humanistycznych), Zakład Podstaw Służby Granicznej, Zakład Łączności Specjalnej i Informatyki oraz Zakład Ogólnozawodowy. Przeprowadzono wiele zmian etatowych.

Począwszy od jesieni 1991 roku zaczęto stopniowo zmieniać dotychczasowy system kształcenia w Centrum. Zaprzesano naboru do filii WSO WZmech. Kształcenie oficerów dla potrzeb Straży Granicznej w wyniku porozumienia przejęła Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie. Nabór kandydatów do 3-letniej szkoły oficerskiej odbywał się wśród podoficerów i chorążych SG. Pierwszy i drugi rocznik kształcił się w Wyższej Szkole Policji, trzeci natomiast w Centrum Szkolenia. Utworzono Studium Oficerskie dla funkcjonariuszy SG legitymujących się wyższym wykształceniem. Uroczysta inauguracja roku szkolnego dla pierwszego kursu oficerskiego odbyła się w listopadzie 1992 roku. Pozostałe profile kształcenia pozostały bez zmian. Funkcjonowała w Centrum Szkoła Podoficerska SG oraz Szkoła Chorążych z tym jednak, że już jesienią 1993 roku zaprzestano naboru do ww. szkół kandydatów z „cywila”. Od tej pory na szkolenie do obu szkół kierowani byli funkcjonariusze służby przygotowawczej i stałej z Oddziałów SG.

Jak z powyższego wynika, Centrum Szkolenia przyjęło funkcję usługową wobec Oddziałów SG.

W roku 1994 odbyła się ostatnia uroczysta promocja absolwentów filii WSO WZmech. Natomiast w listopadzie tego samego roku rozpo-

częło się w Kętrzynie pierwsze szkolenie funkcjonariuszy służby kandydackiej – dowódców drużyn.

Kolejne zmiany wprowadzono w roku 1996. W miejsce dotychczasowej Szkoły Podoficerskiej i Szkoły Chorążych utworzono odpowiednio: Studium Służby Granicznej etap I, z pięciomiesięcznym okresem kształcenia, przygotowujące kadry podoficerskie dla potrzeb Straży Granicznej oraz – Studium Służby Granicznej II etap z czteromiesięcznym okresem kształcenia, przygotowujące kadry chorążych SG.

Po tych zmianach Centrum kształciło następujące grupy kandydatów:

- na oficerów – w ramach Wyższej Szkoły Policji,
- na oficerów – w Studium Oficerskim,
- na chorążych – w Studium Służby Granicznej etap II,
- na podoficerów – w Studium Służby Granicznej etap I,
- na dowódców drużyn i młodszych specjalistów – w ramach służby kandydackiej.

W roku 1997 Wyższa Szkoła Policji przeszła na system kształcenia przemienneego. Duży wkład w przygotowanie tego systemu i jego programu wniosło Centrum Szkolenia. Od tej pory, najogólniej rzecz ujmując, kształcenie kandydatów na oficerów Straży Granicznej w Wyższej Szkole Policji odbywa się na przemian z praktykami zawodowymi. Wprowadzono też rozwiązania umożliwiające wykładowcom Centrum kształcenie słuchaczy już od pierwszego rocznika.

Ostatnie zmiany organizacyjne i etatowe w szkole mające między innymi na celu dalsze doskonalenie systemu dydaktycznego, otwarcie szkoły na zewnątrz, a co za tym idzie lepsze przygotowanie funkcjonariuszy do czekających ich zadań w ochronie granicy w tej dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, miały miejsce w roku bieżącym. Między innymi w ich wyniku Zakład Prawa i Nauk Humanistycznych zmienił nazwę na Zakład Ogólny. W skład jego weszły 2 zespoły: Zespół Prawa i Nauk Humanistycznych oraz Zespół Języków Obcych. Rozwiązano Zakład Ogólnozawodowy. Zakład Podstaw Służby Granicznej został podzielony na dwa nowo powstałe, tj. Zakład Kontroli Ruchu Granicznego w składzie 2 zespołów: Zespołu Kontroli Ruchu Granicznego i Migracji oraz Zespołu Kryminalistyki i Technik Kontrolnych. Drugi Zakład

przyjął nazwę Zakład Służby Granicznej i tworzą go: Zespół Ochrony Granicy Państwowej i Zespół Zabezpieczenia Działań Granicznych. Czwartym Zakładem w CS SG jest Zakład Łączności i Informatyki w składzie: Zespół Łączności i Zespół Informatyki.

Widać też oznaki ożywienia działalności szkoły i jej otwarcie na zewnątrz. W ostatnim okresie szkoła była organizatorem lub współorganizatorem wielu różnorodnych szkoleń nie tylko dla funkcjonariuszy SG, lecz także dla funkcjonariuszy innych państw. Organizuje się warsztaty tematyczne, seminaria i konferencje naukowe. Zaprasza się w celu przeprowadzenia szkoleń przedstawicieli organizacji i instytucji pozarządowych, np.: Urzędu Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźstwa, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie czy też Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Z dużym uznaniem za wysoki poziom merytoryczny i organizacyjny, nie tylko wśród naszego środowiska, ale i środowiska naukowego wielu uczelni cywilnych, spotkała się przygotowana i przeprowadzona przez Centrum Konferencja naukowa dotycząca wypracowania tak potrzebnych naszej formacji „Zasad etyki funkcjonariusza Straży Granicznej”.

W ciągu minionych 50 lat szkoła mimo różnorodnych trudności, zmian organizacyjnych, strukturalnych i etatowych wykształciła tysiące oficerów, chorążych i podoficerów zapisując się w ten sposób trwale w historii formacji granicznych i szkolnictwa Wojsk Ochrony Pogranicza oraz Straży Granicznej.

Wspominając przeszłość i opisując dzień dzisiejszy Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie, nie sposób pominąć poszczególnych Komendantów szkoły, którzy wnieśli określony wkład w jej dorobek:

- płk Wilhelm Weber – Centrum Wyszkożenia WOP, Centrum Wyszkożenia Ochrony Pogranicza w latach 1947-1949, Oficerska Szkoła WOP do 28.02.1949 r.,
- płk Mikołaj Alizarczyk – Oficerska Szkoła WOP 1949–1951,
- płk Aleksy Romanow – OS WOP 1951–1955,
- płk Michał Kobyłański – OS WOP 1955–1959,
- płk Sylwester Kościak – OS WOP 1959–1960,

- płk Franciszek Sawicki – OS WOP 1960–1961,
- płk Zbigniew Furgała – OS WOP 1961–1966,
- płk Jerzy Okrzeja – OS WOP 1966,
- płk Józef Sawczuk – OS WOP, Ośrodek Szkolenia Wojsk Wewnętrznych 1966–1972,
- płk Stanisław Majcher – Ośrodek Szkolenia WOP 1972–1978,
- p.o. płk Bogdan Mazurek – OS WOP 1978,
- płk Ryszard Bartoszewicz – OS WOP, Centrum Szkolenia WOP 1978–1985,
- płk Bogdan Mazurek – CS WOP 1985–1990,
- płk Marek Śmiałkowski – CS WOP, Centrum Szkolenia Straży Granicznej 1990–1992,
- płk Stanisław Manek – CS SG 1992–1994,
- ppłk Lech Grochowski – CS SG 1994–1998.
- obecny komendant mjr Jarosław Suszek – CS SG od września 1998.

Najwięcej jednak zawdzięcza szkoła kadry dydaktycznej i dowódczej, tym dziesiątkom i setkom oficerów, chorążych i podoficerów, którzy swoim zaangażowaniem i poświęceniem przyczynili się do jej rozwoju i osiągnięć w ciągu minionych pięćdziesięciu lat.

W tym jubileuszowym roku życzymy sobie, aby Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie istniało nadal na mapie szkolnictwa zawodowego Straży Granicznej godnie kontynuując jego tradycje przez następne dziesięciolecia.

Literatura:

H. Dominiczak: *Tradycje Centrum Szkolenia WOP*, Kętrzyn 1986.

Szkolnictwo zawodowe WOP 1946 – 1986 (próba syntezy), Warszawa 1986.

Praca zbiorowa: *40 lat szkolnictwa zawodowego WOP* (Materiały z sympozjum przeprowadzonego w CS WOP w dniach 2-3.10.1986 roku).

Kroniki Centrum Szkolenia WOP 1985 – 1990.

Kroniki Centrum Szkolenia Straży Granicznej 1991 – 1998.

Paprocki Marek; 50-lecie szkolnictwa zawodowego w Kętrzynie, w: Problemy Ochrony Granic. Biuletyn nr 10 (1999), s. 121 - 130.